

באיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא

מרבן של ישראל מרן רבנו הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

שנה ב'

גליון 68

פרשת וישלח

שנת תשע"ה

פניני הפרשה

הכין עצמו לתפילה

"ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכרו והיה המחנה הנשאר לפליטה" [בראשית ל"ב ט']

ופירש"י התקין עצמו לשלושה דברים לדורון, לתפילה ולמלחמה. לדורון - "ותעבור המנחה על פניו", תפילה - "אלוקי אבי אברהם", למלחמה - "והיה המחנה הנשאר לפליטה".

והרמב"ן הביא את רש"י ובשנוי הסדר, והקדים תפילה לדורון, וז"ל: שהתקין עצמו לשלושה דברים, לתפילה, לדורון ולמלחמה, ומקורו במדרש קהלת פרשה ט', אמנם בילקוט שמעוני בפרשתנו הגירסא היא כפי שכתב רש"י, שהכין עצמו לדורון, לתפילה ולמלחמה.

ודברי רש"י שהכין קודם את הדורון לפני התפילה צריכים ביאור, שלכאורה הדבר הראשון שצריכים לעשות הוא להתפלל להקב"ה שיסייע בידו, ואח"כ לשלוח דורון, ואכן זוהי גירסת המדרש, אבל דברי רש"י צ"ב.

ותירץ לי הגה"צ ר' גדליה אייזמן (שליט"א), דיעקב פעל בדרכי הטבע, ובדרכי הטבע צריך להקדים דורון, עכ"ד. ונראה ביאור דבריו, תפילה פועלת בתוך מהלך הטבע, אין אנחנו מתפללים על דברים שהם מחוץ למהלך הטבעי, וממילא יש מקום לומר דהכנת הדורון לעשו שהוא מהלך טבעי בדרכי ההשתדלות, קודמת לתפילה, ותפילה תבוא אחרי הכנת דורון שיצליח המהלך הטבעי של הדורון, ולכן הקדים רש"י, דורון לפני תפילה.

והגראי"ל שטיינמן שליט"א תירץ ודייק את לשון רש"י, שהתקין עצמו לדורון, תפילה ומלחמה, והיינו שיעקב אבינו הוצרך להכין עצמו לדורון, אבל לתפילה לא הוצרך אצלו הכנה, כי היה במצב תמידי של תורה ותפילה ועבודת השי"ת "האבות הן הן המרכבה", אבל להתעסק בעניני דורון לעשו, לזה היה צריך להכין את עצמו, ולכן הקדים רש"י שהכין עצמו לדורון, כי לתפילה לא הוצרך הכנה (נאות אפרים סל"ה).

גיד הנשה בקרבן פסח

נחלקו הרמב"ם והראב"ד (הלכות קרבן פסח י, יא) באופן צלייתו של קרבן הפסח: לדעת הרמב"ם, אין מחתכים את הגידין והקרומיות קודם הצלייה, וכלשונו: "שאר מנקין אותו כשאר הבשר, ואין מחתכין אותו, אלא צולין אותו שלם". וזאת משום שנאמר: "ראשו על כרעיו ועל קרבו".

אולם הראב"ד בהשגותיו חולק על הרמב"ם מכל וכל, וזה לשונו: "אמר אברהם: חיי ראשי, אין איסור גדול מזה שיצלה את הפסח עם גיד הנשה ועם שמנו... ואם אזכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה - הייתי חובטו בקרקע לפני". וקשה, הלא במסכת פסחים (פ"ג, ב) דנה הגמרא בדינו של גיד הנשה של קרבן פסח אחר צלייה שהתערב עם גיד המותר, ואם אכן אסור לצלות את הפסח עם גיד הנשה, כשיטת הראב"ד, כיצד תיתכן מציאות שגיד הנשה יתערב עם גיד המותר מבלי יכולת להבחין ביניהם, והלא את גיד הנשה הסירו לפני הצלייה, ואילו את הגיד המותר הסירו רק לאחר הצלייה, ונמצא כי ההבדל בין גיד הנשה לגיד המותר ברור וניכר לעין, שכן זה צלוי וזה אינו צלוי, וכיצד יתכן ששני הגידים יתערבו עד שאינו מבדיל ביניהם? ותירץ בזה הגראי"ל שטיינמן שליט"א: הראב"ד יעמיד את דברי הגמרא באופן ששכחו להסיר את גיד הנשה לפני הצלייה, ולאחר הצלייה הוא התערב עם הגיד המותר (מרפסין איגרא ע' קע"ד-ה עיי"ש, וראה שפ"א שם).

קדימת בני השפחות

ואת לאה וילדיה אחרונים. פרש"י אחרון אחרון חביב.

צ"ב הרי לכאורה כל אלו שיהיו יותר קרובים לעשו נכנסים בסכנה יותר גדולה ואין הכניס את השפחות ובניהם לסכנה יותר גדולה מהאמהות ובניהם. וי"ל דבהוריות י"ג א' תנן כהן קודם ללוי, לוי לישראל וכי' לענין

לפדות משבי' ועוד, ומוכח שאע"פ שאין חשיבות לנפש הכהן יותר מהלוי, מ"מ כשיש שנים שקולים, זה שיש לו יותר מעלה הוא קודם לחבירו, ויתכן לומר שגם מעלת חביב [אצל הצדיקים] עושה דין קדימה, והרי בהכרח צריך להיות ראשונים ואחרונים, ומה יכול לעשות וחביב זה סיבה להקדים. ועוד י"ל שהרי יעקב הובטח שישבו לבית אביו, אלא דפחד שמא נתלכלך בחטא, וחשש שיהרגו את הנשים והילדים משום חטאו, וא"כ אלו שיותר חביבים על יעקב נמצאים בסכנה יותר גדולה דמיתתם תהא עונש יותר גדול עבורו, וחשש מעונש יותר חמור, ולכן הרחיקם יותר, ומצד חטאי הנשים עצמם לא ידע למי יש יותר חטא, ומי נמצא בסכנה יותר גדולה. ועוד אפשר להוסיף שעשו חיפש בעיקר לפגוע ביעקב, ובאלו שיותר חביבים עליו, ויתכן שעשו ידע שרחל יותר חביבה עליו שעבד עבורה, ומשו"ה הוא הרחיק את אלו כיון שהיו בסכנה יותר גדולה [ומש"כ התרגום יב"ע שאם ירצה לפגוע בנו יזנה עם השפחות ובינתיים נלחם עמו צ"ב].

והגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א כתב ע"ז, שאלה. מסופר על רבי ישעיה ברדקי זצ"ל, כשעשה את דרכו לארץ ישראל יחד עם בנו ובתו, באמצע הדרך עמדה עליהם רוח סערה, וספינתם נשברה. כל השלושה הוטלו אל המים. הורה רבי ישעיה לשני ילדיו לעלות על גבו, וכך החל לשחות לעבר החוף. כעבור שעה שעתיים, הרגיש רבי ישעיה שאין לו כוח לשאת את שניהם, ואם ימשיך בכך יטבעו שלושתם.

במקרה כזה ההלכה היא כפי שכתב הרמ"א (יו"ד סימן רנ"ב סעיף ח) שהצלת הבן קודם, והטעם כתב הט"ז (סק"ו) שאיש חייב יותר במצוה. ולכן עם כל הקושי הכרוך בכך, השליט רבי ישעיה את המח על הלב, ואמר לבתו ההלכה היא שאת צריכה לוותר. הילדה החלה לבכות. גם רבי ישעיה בכה עימה. אבל אין כל ברייה אחרת. והנה האב החליש את אחיזתו בה, אבל היא אוחזת אותו חזק חזק, וצועקת לו, אבא שלי, אין לי אבא אחר, למה אתה עושה לי ככה!! בשמוע רבי ישעיה ברדקי את הזעקה הזו, לא עמד לו ליבו שלא להחזיק בילדה, והוא החליט להתאזר בשארית כוחותיו, ולנסות להגיע לחוף, הוא מצווה על הילדה לאחוז בו שוב, ובעצמו אינו יודע באיזה כוח הוא ממשיך לשחות, עד שבסופו של דבר הוא מגיע אל החוף.

ויש להסתפק במקרה כזה כאשר הוא שוחה עם שני בנים, והוא חייב לעזוב בן אחד, והוא אוהב יותר את אחד מהבנים, האם מותר לו להשאיר את הבן החביב אצלו יותר, או שמא יעשה גורל?

תשובה. כשעשו בא להלחם עם יעקב, כתיב (בראשית לג ב) 'וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ואת יוסף אחרונים. ופירש"י אחרון אחרון חביב. ובתרגום יונתן כתב ביתר פירוט שאמר אם יבא עשו לחבל בנערים, יעשה באלה ובתוך הדבר הזה נקום ונלחם עמו מלחמה, וכן כתב באבן עזרא שאמר אולי ימלטו, בעבור אהבתו אותם. וברד"ק כתב שאולי ינוח כעסו בהריגת הראשונים ויניח האחרונים.

והקשו המפרשים איך עשה כן יעקב אבינו, להפלות בין בני השפחות, לבין בני האמהות, וכי בגלל אהבתו לחלק מבניו הכניס אותם בסכנה גדולה יותר, ותירצו בזה המפרשים כמה תירוצים, ומורנו בעל אילת השחר שליט"א השיב שכשיש שנים שקולים, זה שיש לו יותר מעלה יתירה קודם לחבירו, ויתכן שגם מעלת חביב [אצל הצדיקים] עושה דין קדימה (הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א חשוקי חמד סנהדרין צ"ח, ב).

שמה יגרום החטא

סיפר רבנו: בזמן מלחמת עולם הראשונה עבר החזון"א במקום שהיו שם חיילים רוסים רשעים גדולים מאד, וחיילים בזמן המלחמה הם פראי אדם, וחיי אדם אצלם זה הפקר, ואמר היות ויגע בעירובין לכן לא פיחד מהם, ובאמת לא עשו לו כלום. ושאלו את רבנו, א"כ אמאי מצינו שיעקב אבינו היה ירא שמא יהרוג אותו עשו, וכי לא היה שקוע בלימוד כחזון איש.

ותירץ רבנו שליט"א דאצל החזון איש מה הוא יכול לעשות, הרי הוא עבר שם, אבל אצל יעקב היה חשש למה הוא צריך לעורר את עשו.

ליבות יעקב בן הדסה לזיווג הגון בקרוב

מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח – יעסוק בתורה ובגמילות חסדים

בעקבות הטבח הנורא והמזעזע שאירע בבית הכנסת דקהילת 'בני תורה' בהר נוף, שבו נהרגו ונטבחו על קידוש ה' רבי משה טברסקי הי"ד, רבי אברהם גולדברג הי"ד, רבי קלמן לוי הי"ד, רבי אריה קופינסקי הי"ד כתב רבנו שליט"א מכתב חיזוק, והבאנו כאן דברי קדשו, בהרחבת דברים הנוגעים למכתב, מדברי רבנו שליט"א, ממה שדיבר בזמנים אחרים כשהיו צרות רח"ל.

בס"ד.

אין אנו יודעים חשבונות שמים, על מה עשה ד' לנו ככה, וצריכים לדעת שהכל בחשבון מדוקדק, וברחמים. ואמרו חז"ל (מסכת סנהדרין דף צ"ח) מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח (פרש"י חבלו, פחדים וחבלים שיהיו בימיו מחיל עכו"ם) יעסוק בתורה ובגמילות חסדים, ע"כ נתחזק בתורה כ"א כפי יכולתו, ובגמילות חסדים, וכן כדברי הלל הזקן שאמר מאי דעלך סני לחברך לא תעביד, ונשוב בתשובה, ולב יודע מרת נפשו איזה מהדברים שצריך להתחזק בהם, וה' יסיר מאתנו חרון אפו, ושוד ושבר לא ישמע עוד. הכו"ח המשתתף בצערן של ישראל. א"ל שטיינמן. כ"ו מרחשון תשע"ה

כששמע רבנו שליט"א את דבר האסון הנורא והאיום ה' ירחם, אמר "אומרים משמיים שצריך לעשות תשובה". והוסיף, חושבים שבארץ ישראל לא נמצאים בגלות, והקב"ה מראה שכאן אנחנו בגלות. וכשאמרו לו, שיש כאלו שרוצים לומר סברות ורעיונות על מה עשה ה' לנו ככה, אמר "הם יודעים למה זה קרה, ונותנים עצות להקב"ה, אני אינני יודע וכשלא יודעים לא אומרים". [נבמכתב רבנו מ"ד סיון תשס"א כתב בתו"ד: ואשר בנוגע מה שיום יום רואים שמתרבים הצרות, שאנשים צעירים בעלי משפחות גדולות נענשים, ומשאירים אלמנות ויתומים, כמובן אין לנו נביאים שיועצים על מה נעשו, ומה יש לתקן, אבל גם אם אין יודעים, יש לכל הפחות לקבל להטיב מעשיו, וזכות זה אולי ישפיע שפע טוב להכליל ולהפטר, להינצל ולבלום הקטיגוריה הגדולה של מדת הדין השולטת בעוה"ר".]

וכשנשאל רבנו מה הפשט במה שכתב במכתב, "ברחמים". אמר, כי בלי רחמים הי' ח"ו עוד יותר גרוע... [וכע"ז רגיל רבנו לומר על אסון השואה, שצריך לזכור שאמנם היה זה אסון נורא ואיום שאין לשער ואין לתאר, אבל היה גם רחמים גדולים וניסים נפלאים לניצולים].

"אין עצה אחרת"

שח רבנו: אנחנו יודעים מה שחז"ל אומרים "מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים", וכמדומה שהחפץ חיים מדגיש שאם חז"ל אומרים את זה, זאת אומרת שאין עצה אחרת!! וגם אם אחד ידמה לעצמו שיעשה דבר אחר, זה לא יעזור לו אלא רק עצה אחת יש תורה ובגמילות חסדים [א"ה, ראה מכתבי הח"ח מכתב ס"ה, והיא האגרת שפרסם לקראת נסיעתו המתוכננת לארץ ישראל וז"ל: לא מצא רבי אליעזר הגדול לתלמידיו עצה אחרת איך להנצל וכו' כי אם בתורה וחסד].

ובזמנים אלו רואים בחוש, הא"ך שלא שייך עצה אחרת ולא שייך לדמיין לעצמו שיש דברים אחרים שיעזרו אנשים. חשבו שאם יש להם כסף זה יעזור להם, ואם יש לו כסף הוא יכול להינצל, אבל זה לא מתחיל בכלל, ובדיק להיפך זה גורם לקנאה ולשנאה, ורק עצה אחת!! יש תורה ובגמילות חסדים. ודרך של בני אדם כשהם במצב כספי קשה, הם חושבים שהדבר הראשון היות והמצב דחוק הם נותנים פחות צדקה, אבל האמת היא בדיוק להיפך אם רוצים לזכות, זה רק ע"י תורה ובגמילות חסדים מה שעושים יותר צדקה ויותר חסד, וכן מה שיותר עוסקים בהצלת נפשות, ויותר עוזרים להכניס ולקרב ילדי ישראל תחת כנפי השכינה, רק בזה אפשר לזכות, ויש לנו לדעת כי אנחנו עומדים כבר מסתמא מאד מאד קרוב לגאולה, ומה שיחטפו יותר אז חוץ ממה שזה יעזור לנו להינצל מחבלי משיח, זה יעזור ג"כ יותר שנוכח יותר מהר לגאולה.

ומי שישתדל יותר, הוא יזכה עם יותר שמחה לראות הגאולה, וזה שישתדל פחות יזכה פחות, ויהי' לעתיד לבוא מבויש.

ממילא כל אחד יראה ללמוד תורה ואם לאו בר הכי שיראה לעזור לתורה, ולעזור ליראת שמים, ולעזור לחסד, ומה שיעזרו יותר לתורה וחסד, הקב"ה יעזור שינצלו יותר מחבלי משיח, ויזכו לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

(נאמר אור ל"ד כסלו תשס"ב – לטקט דברי חיזוק).

להתחזק בתורה

ובתורה צריך כל אחד חיזוק אע"פ שבכל הישיבות ומקומות תורה לומדים טוב מאד ב"ה. בכל זאת יש מסתמא מה לתקן, להרבות בלימוד ולהשתפר עוד יותר, ועוד יותר. והאם יש גבול הרי הגר"א זצ"ל אמר לפני פטירתו שהוא מתודד על עשרה רגעים ביטול תורה, האם יכול משהו להעיד על עצמו כזה דבר שבכל ימי חייו חסר לו רק עשרה רגעים של ביטול תורה. מי יכול להגיע למדרגה כזאת וגם לא בכל החיים אלא אפי' כל יום האם יש בן אדם שיועד שבמשך יום שלם הוא לא ביטל יותר מעשרה רגעים מי הוא במדרגה הזאת והלואי שלא יבטל שעות ויותר, וא"ב בודאי שבתורה יש מה להשתפר ובודאי שכל אחד רוצה להשתפר. (שם)

"ובגמילות חסדים"

רגיל רבנו לומר דכדי לינצל מחבלי משיח בעיני את שניהם גם תורה, וגם גמילות חסדים [וראה במכתב החפץ חיים וז"ל, כאשר נתבונן היטב בדברי חז"ל נמצא עצה איך להנצל מעט מחבלי משיח, והוא מה שאמרו שאלו תלמידיו את ר"א מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, והשיב להם "יעסוק בתורה ובגמילות חסדים" ושני ענינים אלו יש בכחם להציל את האדם מחבלו של משיח, אם רק יעסוק! בהם ולא ירפה מהם וזה נרמז באמרו יעסוק מלשון עסק, [וכדברי הט"ז הידועים] וכשם שאדם בעסקיו מחפש עצות ותחבולות ולא ינוח ולא ישקוט, והוא שקוע ראשו ורובו בעסקיו שיעלו מעלה מעלה ויכניסו לו ריוח. כן על האדם לעסוק תמיד בשני

הענינים האלה, ויחפש אופנים שונים כדי שיתרבו זכויותיו שיעמדו לו בעת צרה ומצוקה עכ"ל].

וביאר רבנו שליט"א את דברי הגמ' ר"ה (י"ח, א) גבי עוון בית עלי שאינו מתכפר בזבח ומנחה, אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים, ועיי"ש שרבא שעסק בתורה חי ארבעים שנה, ואילו אביי שעסק גם בתורה וגם בגמילות חסדים חי ששים שנה. ושאל רבנו שליט"א הרי בזמן שאביי עסק בגמילות חסדים, רבא למד ועסק בתורה שהיא כנגד כולם והיא חשובה יותר מגמילות חסדים, ומה איפוא הטענה על רבא. וביאר רבנו שליט"א מה יותר מוין בשר או מים? ודאי שבשר, אך ללא מים לא ניתן לבשל כלל את הבשר. תורה ודאי חשובה יותר מגמילות חסדים, אבל כדי לקיים מצוות לימוד תורה כראוי, צריכים גמילות חסדים, גמילות חסדים היא המים שבהם מבשלים את הבשר.

"לחברך לא תעביד"

והנה בביאור יעסוק בגמילות חסדים, ביאר רבנו שליט"א דהכונה דמלבד עצם המעשה חסד, בעינין שיעל בעצמו להיות אדם טוב, וכדברי הלל כל דסני עלך לחברך לא תעביד, וביאר רבנו ענין זה במק"א: 'הנה ענין דעלך סני לחברך לא תעביד (שבת ל"א) והריחוק מקנאה וכן להיות טוב עין, יסוד גדול הוא וההתחזקות בו מהווה גורם לקיום שאר חלקי התורה כפי שיתבאר להלן. ביאורם של דברים, לגבי אמונה מצויה בגמ' בסוף מסכת מכות, בא חבוק והעמידן את כל התרי"ג מצוות על אחת, וצדיק באמונתו יחיה אין ספק שחבוק לא בא לומר ח"ו, שאין צורך לקיים את כל תרי"ג מצוות, אך הואיל וראה שנתמעטו הדורות, וקשה להתאמץ לקיים את התרי"ג מצוות על כל דקדוקיהן, לכן בא חבוק והעמידן על אחת, הוא קבע שלכל הפחות יתאמצו מאד לקיים מצוות אמונה בשלימות, ומתוך כך יבואו לקיים גם את שאר המצוות. וכשם שבחלק המחשבה ראינו כאן את העמדת כל המצוות על מצוות האמונה, כך גם בחלק המעשה מצוין כיצא בזה דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואיך פירושה הוא זיל גמור, משמעות הדברים שכאשר יתחזק האדם בזה, יוכל ללמוד ולקיים גם את שאר חלקי התורה.

ויש להתבונן בדברים אלה שנאמרו על ידי הלל, לאותו נכרי שביקש גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה, כשאני עומד על רגל אחת שם מדוע אמר לו את הדברים על דרך השלילה, ולא אמר שיקיים בקום ועשה ואהבת לרעך כמוך, וכבר עמד המהרש"א בשאלה זו, עיין שם מ"ש..

ואפשר לבאר, דהנה רואים אנו שישנם בני אדם רבים העושים חסד מכל הלב, ואף על פי כן קשה להם לראות שתהיה לחברם עדיפות עליהם, והדבר בא לידי ביטוי, בכבוד הניתן לזולתם יותר מאשר להם, או בשאר ענינים בגשמיות או ברוחניות קשה לאדם לסבול מצב, שבו הוא יהיה נחות יותר מחברו, ולעתים מגיעים הדברים עד כדי כך, שרבים נשברים ברוחם כאשר הם רואים את חבריהם עולים עליהם, והנמצאות היא שחלק גדול מבני האדם סובל מדבר זה, הן בחורים צעירים והן מבוגרים ואף זקנים, שאף שמצד אחד הם מוכנים להיטיב עם חבריהם ולעשות מעשי חסד, אך לראות את חברם עולה עליהם, הם אינם יכולים לשאת משמע שזהו חלק העבודה הקשה ביותר. ועתה מובן מדוע נקט הלל דוקא את החלק הזה של דעלך סני לחברך לא תעביד, כי הוא כולל את העבודה הקשה ביותר, דאילו היה אומר ואהבת לרעך כמוך, היה נכלל בכך רק הענין של מעשי חסד והטבה לזולת, אבל עתה שאמר דעלך סני וכו' הורה לו שכשם שאדם אינו רוצה שיהא עין בני אדם צרה בטובתו כך יש לו לנהוג כלפיהם [המשך המאמר

דברים שאמר רבנו שליט"א בעצרת המספד בכלות השבעה

כתוב בפסוק (במלכים ב' פרק כ"א פסוק ט"ז) וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד, עד אשר מילא את ירושלים מפה לפה, לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה' - ובגמ' בסנהדרין דף ק"ג, א איתא - הכא תרגימו שהרג ישעיה. ופרש"י "כמאן דאמר שהרג ישעיה - ואהא קאמר קרא מלא את ירושלים פה לפה, שנשמתו של צדיק שקולה כמו שמילא את ירושלים חללים!!".

רואים בזה שאם צדיק אחד נחסר, זה חורבן העולם! בימינו לדאבונינו ראינו... לפי דורינו, אי אפשר לדמות לדור של ישעיה הנביא, אבל לפי דורינו זה עד כדי כך, שזה כעין חורבן העולם.

אנשים נהרגו בטלית ותפילין בתוך התפילה, לפי הדור שלנו, זה נורא ואיום מה שקרה לנו.

וכל אחד צריך להבין ללמוד מזה עד כמה להתחזק בתורה ויראת שמים, ובדאי שהקב"ה יעזור שלא יוסיפו לדאבה עוד

חורבן העולם בפטירת צדיק

ובמק"א כשהספיד רבנו אמר בהרחבת הדברים: בגמ' מו"ק כ"ה ב' אמרין, כי נח נפשי' דרבי אבהו אחיתו עמודי דקסרי מיא (הורידו דמעות) דרבי יוסי שפעו מרזבי דציפורי דמא (המרזבים של ציפורי שפכו דם) דרבי יעקב אתחמיאו כוכבי ביממא (נראו הכוכבים שנשתנה העולם מרוב צער) דר' אסי איעקרו כל אילניא, נעקרו כל האילנות, דר' חייא נחיתו כיפי דנורא מרקיעא (אבנים של אור ירדו מהשמים) דר' מנחם אישתעו צלמנייא והוו למחלציא (נחלקה ונתמעכה כל צורת פרצוף של צלמים וצורת המטבעות מפני צורת הצדיק שנשתנית) דר' תנחום בר חיאי איתקצצו כל אנדרטאי (צורת הצלמים שעושים ע"ש המלך שמת) וכו'.

והנה כל הדברים האלו אינם בדרך הטבע, והרי בדרך הרגיל הקב"ה מנהיג העולם בדרך הטבע ולא בדרך נס, ומה התכלית בניסים אלו.

משמע שצריך לדעת, שכל הנהגת הבריאה לפי מה שכתוב בתורה וכדאמרו איסתכל בה באורייתא וברא עלמא, ולא רק התורה אלא הצדיקים מקבלי התורה ולומדיה.

והנה לאחר המבול הקב"ה הבטיח לנח שלא יהא עוד מבול לשחת הארץ, דרצונו יתב' בקיום העולם, אמנם הראו בזה משמים דכשנפטר אדם גדול זה ממש חורבן העולם, אלא שרצונו ית' שהעולם יתקיים, אבל כדאי להראות על זה ניסים, שיש כאן לימוד גדול! שהכל בזכות הת"ח הצדיק שעובד את ה' ועוסק במצוות, ובלי זה אין עולם.

והנה בימינו אנחנו לא ראוים לניסים כאלו בדורות האמוראים חכמי התלמוד, שכל אחד מהם הי' יכול להחיות מתים ראו את זה, ויתכן שגם אז לא כולם ראו, אבל היו שראו, שהראו משמים חשיבותו של אדם גדול, דבלעדי זה חורבן העולם ואנחנו לא רואים דברים כאלו, אבל הגמ' כתבה זה ללמדנו לדעת שכשנפטר צדיק יסוד עולם זה חורבן.

והנה בסנהדרין ק"ג ב' אמרין וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה וגו', ובפשוטו משמע שהרג הרבה אנשים ונתמלא הרוגים מפה לפה. אבל הגמ' מפרשת הכא תרגימו שהרג ישעיה. כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו כמ"ד ישעיה הרג, ופרש"י ואהא קאמר קרא מלא את ירושלים פה לפה שנשמתו של צדיק שקולה כמו שמלא את ירושלים חללים.

לרפואת הפצועים, הרב חיים יחיאל בן מלכה (רוטמן) שליט"א, הרב איתן בן שרה (מועלמי) שליט"א, הרב שמואל ירוחם בן בילה (גולדשטיין) שליט"א, הרב יעקב בן רבקה רחל (ארליך) שליט"א

יומא דהילולא - הגאון הצדיק רבי חיים עזרא ברזל זצ"ל נלב"ע ט"ז כסלו תשנ"ט

הגה"צ ר' עזרא היה צדיק גדול מאוד, והיה לו קשר עמוק עם רבנו יבדלחט"א והבאנו קצת מהספד רבנו עליו.

הספד רבנו

שהוא היה צדיק גדול מאוד, אמנם ישנם עוד צדיקים בדורנו, אבל עובד ה' כמותו ממש מיחידי הסגולה של הדורות האחרונים, נדיר למצוא בדורות שלנו. וכל אחד שראה על הרב ר' עזרא זצ"ל שהוא היה עובד ה' במיוחד במינו.

עוד יש לציין מעלה עצומה ונדירה שנמצאה בו. היה לו טובת עין נפלאה בכל המקומות תורה שהקים, ואת כל השיעורי תורה וחבורות לומדים שייסד, הוא מסר אותם לאחרים, שהם ימשיכו להרביץ בהם תורה, מעולם הוא לא קבע בעלות שלו על מקומות תורה שהקים וייסד, וזה כאמור דבר נפלא דבר נדיר בדורות שלנו.

העבודת ה' הנשגבה שלו המשיכה עד סוף ימיו ממש, עד ימיו האחרונים, בכל הרמ"ח אברים שלו והשס"ה גידים שלו, את כל כולו הוא מסר לעבודת ה' למרות היסורים הגדולים שלו. צדיקים כאלו אין בנמצא בדורות שלנו, וחבל על דאבדין דלא משתכחין, יעזור הקב"ה ובלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, אמן. (אוצרות הברכה עמ' תקמ"א)

כשנסתלק הגה"צ ר' עזרא, נכנס חתנו הגאון רבי מרדכי ריינהולד שליט"א למרן שליט"א לפני הלוייה, ומרן שליט"א התעניין בכמה דברים, וכאשר שמע מפי הגר"מ שליט"א, כי לא רק במקרה זה ומקרה אחר נתן את משרתו לאחרים, אלא זה היה ה'קו' שלו, לייסד דבר ולחפש משהו אחר כדי לתת לו - והוסיף מרן שליט"א - ולא להחזיק "בעלות" על מה שייסד, אמר רבנו שליט"א "אני בא להספיד", אפילו שאני שוכב עם דלקת-ריאות, ואיני יוצא מהבית, אני אבוא עם אוטו, ואספיד מתוך האוטו. כולם חייבים לשמוע,

מה זה עובד ה'. תפילות וברכות, ראיתי. אבל לתת משרות שיש לו לאחרים, כדי שיהא להם משרות, על כזה עבודת-ה' חייבים להספיד.

ואלו דבריו בהלוייה: רצוני לומר דבר אחד, נדיר למצוא בדורות האחרונים עובד ה' כמותו, היה ניכר עליו היטב כל הזמן שהוא היה 'עובד', ואיך שהוא עבד את ה' כסדר כסדר. כל מי שזכה לראות את התפילה שלו, או לראות איך שהוא אומר ברכה, שהיה מתוך עבדות עצומה ונוראה, וחוף ממה

יומא דהילולא – הגאון המקובל רבי חיים אריה ערלנגאר זצ"ל - נלב"ע ט"ו כסלו תשמ"ח

הגאון המקובל ר' חיים אריה זצ"ל בעמ"ס 'באור החיים' ועוד, היה תלמיד חבר ליבולחט"א רבנו שליט"א, וכפי שהעיד לנו, בנו הגה"צ רבי סנדר שליט"א שדמות דיוקנו של רבנו שליט"א עמדה לפניו כל ימי חייו. חלק מהדברים הובאו בפר' וישב תשע"ד, וכאן הובאו הדברים ביריעה נרחבה יותר ובתוספת פרטים, בעזרתו של הרה"ג ר' ישראל ארלנגר שליט"א

תלמידו מתקופת 'בעי'

אחרי מספר שנים ששהה רבנו עם הגר"מ סולובצייק זצ"ל בשיבת עץ חיים במונטרי נאלצו לעזוב לתקופה. ובשנת ת"ש עברו לעירייה 'בעי' שליד ציריך, ושם הקימו ישיבה לבחורים משויץ בבית מדרש שהיה למוסד ילדים בהנהלת הרב משה מאיר זצ"ל, ובין הלומדים היו הגאון רבי חיים ערלנגר זצ"ל, אחיו רבי יוסף ערלנגר זצ"ל, ובן דודו יבולחט"א רבי יוסף ערלנגר שליט"א ועוד, ורבנו שליט"א ור' משה היו מוסרים להם שיעורים ושיחות, לגדלם ולרומם בתורה ויראה. במהלך שנת תש"א עברה הישיבה ללוצרן, ושם מצאו לרבנו אכסניה, אבל לאחר כמה ימים עזב את האכסניה מכיון שהיה לו חששות בהלכות יחוד, ועבר להתגורר בבית הרב יעקב ערלנגר זצ"ל. ואחרי כחודשים ימים, עברו עם הבחורים לתוך ישיבת עץ חיים במונטרי כשרבנו לוקח אחריות עליהם לגדלם לתורה ויראה, ואכן כשהגיעו לישיבה השגיה עליהם רבנו ומסר להם שיעורים, ובפרט נקשרה נפש הגאון ר' חיים אריה בנפש רבנו, והיה כל הזמן לומד עמו, ומשוחח עמו בדברי תורה.

באישון ליל

ורבנו היה דרכו ללמוד שם בישיבה ימים ולילות כמעט בלי הפסק, ולא היה הולך לחדרו לישון כלל, רק היה ישן על הסטנדר, והבחורים היו הולכים לישון בערך ב12 בלילה, ורבנו היה ממשיך ללמוד בצד אחד של הבית מדרש, ור' חיים אריה בצד השני.

מרכבה לשכינה

וסיפר אחיו הגאון הגדול רבי אברהם שליט"א מח"ס 'ברכת אברהם' שבאחד הלילות באישון לילה, כשרבנו היה שרוי בחדוותא דאורייתא וניגן בלימודו, ניגש אצלו ר' חיים שואל אותו מה תכלית האדם בעולם. ואמר לו רבנו 'הגיע עד הדרגה שניהיה מרכבה לשכינה, והראה לו את הפרק האחרון במסילת ישרים שמאריך בזה, ואת דברי הב"ח בסי"מ דז"ל דכ' ... ונראה דכוונתו יתברך מעולם היתה, שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקדוש ברוך הוא תורת אמת לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין, ברמ"ח מצוות עשה, ושס"ה לא תעשה שבתורה ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובזה יהיה קישור לפמליא של מעלה עם פמליא של מטה, והיה המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים, להנאתם, לידע הדינים לצורך משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ וכו'... והוא גם דברי התנא דבי אליהו בפ"ד שחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, והאבות הן הן המרכבה.

ובנו של ר' חיים אריה, הגה"צ ר' סנדר שליט"א שח לנו, שלימים שלח אביו הגאון ר' חיים קויטל לאדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל וכתב שהוא רוצה להיות מרכבה לשכינה שזה היה עבודתו בעולם, ובעל האמרי אמת התפעל ביותר מהקויטל הזה, ולימים סיפר האדמו"ר הבית ישראל זצ"ל שאביו צוה לגנוז את כל הקויטלאך שקיבל, חוץ משתי קויטלאך החשובים ביותר, א' מבנו בכורו של בעל האמרי אמת הגאון הק' רבי מאיר זצ"ל הי"ד. והשני הוא של רבי חיים ערלנגר זצ"ל מכיון שבעל האמרי אמת כל כך התפעל מזה (וראה בק' בצרור החיים עמ' קל"ח, וראה עוד בשנה א' מה שהבאנו התפעלות האדמו"ר מסאטמר בעל הדברי יואל זיע"א מענין זה).

להיות שמש בבית כנסת

סיפר הגה"צ ר' חיים זצ"ל שבתקופה ההיא אמר לו רבנו, שרצונו להיות שמש בבית הכנסת בלוצר, שהיה עיריה קטנה בשוייץ, שהיו בה מניין אנשים שומרי תורה ומצוות, ובשכר הכמה פרוטות שיקבל לפרנסתו, יכול ללמוד ללא הפרעה יומם ולילה בלי הפסק כלל (מפי בנו הגה"צ ר' סנדר שליט"א). [ועיי' במכתבי רע"א סי' קמ"ט ובחוט המשולש עמוד ק"צ שכתב הגרע"א או אתור דרך למצוא מנוח לפרוק עול הרבנות ולישב כאחד ההמונים באשר ידוע לכם כי מאסתי בה הרבה עתה ה' ידעת את כולה תהלים (קלט, ד) מלבד אימת ההוראה באמונה כי רוב תפילתי כימים הקדושים להוציאני ממסגר אסיר הזה פעמים רבות אמרתי לעמיתי כי לדעתי בוחר אנוכי יותר

להיות שמש בבית הכנסת או שומר לילה להתפרנס מיגיע כף וללמוד רוב היום עכ"ל. וראה גם בס' והאיש משה מכתב ידיד רבנו - הגר"מ סולובציק זצ"ל ... אבקשך שלא תחפש עבורי משרה דוקא בישיבה, לא אכפת לי להיות שמש בית הכנסת, או בלן במקוה טהרה וכדומה].

כשעלה לארץ ישראל

שח לנו האדמו"ר מקופטשניץ שליט"א שהיה פעם בלוגאנו אצל רבי חיים ערלנגר זצ"ל, וסיפר לו ר' חיים שמורו ורבו בתורת הנסתר היה רבנו שליט"א בעת שהותו בשווייץ לימד את ר' חיים קבלה [אפי' שהיה אז ר' חיים צעיר לימים] וכל הבנין שלו הוא מרבנו, וכשעלה רבנו לארץ ישראל שאלו ר' חיים מה לעשות מכאן ואילך, ואמר לו רבנו שימשיך ללמוד קבלה, והדריך אותו כיצד להמשיך.

ובאחד השיעורים בביתו אמר רבנו, שבעל הלשם היה הרב האחרון בתורת הנסתר, אמנם יש שזכו ללמוד מעצמם את תורת הנסתר, ואחד מהם הוא הגאון רבי חיים אריה זצ"ל שחיבר חיבורים בקבלה, שלמד בעיקר בעצמו.

בחדרו של רבנו

כשעזב רבנו את ישיבת עץ חיים במונטרי התחנן ר' חיים אריה לראש ישיבה לקבל את החדר בו שהה רבנו בישיבה, ואף שילם לו על כך כי רצה להתעלות מקדושתו. (מפי רבי יוסף ארלנגר שליט"א)

בצאת ישראל

דרכו של הגאון רבי חיים ערלנגר זצ"ל לבילי הסדר לשורר מזמור 'בצאת ישראל' באופן מיוחד בהתרגשות עצומה ובקול גדול, והיו רבים באים לשמוע את זה. וכנשאל על כך מה ראה בניגון זה, הסביר שזה אחת המנגינות ששמע בעת שר' אהרן לייב היה למד בלילות בישיבת במונטריי, שמאותם לילות הרגיש ר' חיים שנבנה כל חייו, וממילא כששר את הניגון הזה, זה מעורר בו את חשקת התורה באופן מיוחד וע"ז התרגשותו [הניגון של בצאת ישראל הוא ניגון ידוע אצל יוצאי ליטא]. (מפי בנו - הגה"צ ר' ישראל מאיר שליט"א)

כמו"כ סיפר ר' חיים שרבנו ביחד עם הגר"מ סולובציק זצ"ל הביאו לשווייץ את הניגון 'ברוך אלקינו', שנהפך להיות השיר ששרו בכל מאורע וחג בקרב כל היראים שם, וערר את רגשות השומעים ללימוד התורה.

ואת הניגון הלימוד של רבנו, לימד ר' חיים אריה את בניו לנגן בזה לימוד המשניות, וכך שגם שיחקו בילדותם בחוץ, היו מנגנים משניות (מפי בנו הגה"צ ר' סנדר שליט"א).

תתפלל שאהיה עד כשר

יום לפי חתונת בנו הגה"צ ר' סנדר שליט"א, הגיע ר' חיים לרבנו שליט"א שישמש כעד בחתונה ביחד עם הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל, ואמר לו רבנו אני מסכים, ובתנאי שתתפלל עלי שאזכה עד מחר לשוב בתשובה, ולהיות עד כשר. (מפי בנו הגה"צ ר' סנדר שליט"א).

ספרי ר' חיים

וכשחיבר רבי חיים אריה זצ"ל את ספרו בקבלה נכנס להביאם לרבנו שליט"א, ואמר לו רבנו אני לא עוסק בענינים אלו, ומה אעשה עם הספרים, ואפ"ה השאיר את הספרים. לימים סיפר ש"ב הגאון רבי אהרן יהושע צוקר שליט"א [שהיה גר בבחרותו בבית רבנו שליט"א ועקב אחרי הנהגותיו] שפעם למד בבית רבנו בספר 'מאירת עינים' שהוציא הגה"צ ר' חיים מכת"י רבי יצחק דמן עכו תלמיד הרמב"ן, והיא ביאור הסודות שבספר הרמב"ן עה"ת, ורבנו נכנס לחדר וראהו עוסק בזה, ושאל הגר"א את רבנו מה כונת פירושו בסו"פ בראשית, ורבנו מיד השיב על אתר ביאור הדברים על בוריים, והיה ניכר שידע את הדברים מקודם.

שורש נשמתו

כשנפטר הגה"צ ר' חיים זצ"ל הגיע רבנו לנחם את בניו ואמר להם: הרי זה פלא שר' חיים שהגיע ממקומות שלא עסקו בתורת הנסתר, והוא נמשך כל כך לזה, ועל כרחך שזה היה שורש נשמתו, ובזה הראה כוחו.

נסתלק מתוך קידוש לבנה

סיפר רבנו, שהגאון ר' חיים אמר קידוש לבנה ועבר את הכביש לחזור לביתו ופגע בו מכונית ונהרג, וציין לדברי הבאר היטב סי' תר"ב סק"ד "שמי שמקדש הלבנה מיום שקידשה, שוב לא ידאוג שימות באותו חודש מאותו יום ואילך" ונסתרים דרכי השם.

להערות הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון. ולתרומות והנצחות נא לפנות: keailtarog@gmail.com או ל 0527680034 בין הסדרים או בת. ד. 5397 ירושלים או בפקס 0722164414 ולציין עבור כאיל תערוג